

Siroj HAMRAYEV,
Samarqand Iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
E-mail: sirojbek84@mail.ru

TDTrU professori, f.f.d J.Ramatov taqrizi asosida

SOCIO-ECONOMIC MECHANISMS AND PECULIARITIES OF OWNERSHIP AND ENTREPRENEURSHIP

Annotation

This article reflects on the socio-economic mechanisms and peculiarities of ownership and entrepreneurship. The socio-economic development strategy implemented in Uzbekistan is attracting domestic and foreign investment by creating a favorable business and investment climate, achieving a strong development of the ownership sector.

Key words: Ownership, entrepreneurship, socio-economic mechanism, Development, Strategy, Business, human, investment, consumption, science and technology, consistent economic, legal and political reforms.

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ И ОСОБЕННОСТИ СОБСТВЕННОСТИ И ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Аннотация

В данной статье рассматриваются социально-экономические механизмы и особенности собственности и предпринимательства. Стратегия социально-экономического развития, реализуемая в Узбекистане, направлена на привлечение внутренних и иностранных инвестиций путем создания благоприятного делового и инвестиционного климата, обеспечение активного развития сектора собственности.

Ключевые слова: Собственность, предпринимательство, социально-экономический механизм, развитие, Стратегия, Бизнес, люди, инвестиции, потребление, наука и технологии, последовательные экономические, правовые и политические реформы.

MULKDORLIK VA TADBIRKORLIKNING IJTIMOY-IQTISODIY MEKANIZMLARI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Annotatsiya

Ushbu maqolada mulkdorlik va tadbirkorlikning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari va o'ziga xos xususiyatlari haqida fikr yuritiladi. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot strategiyasi qulay ishbilarmonlik va sarmoyaviy muhitni yaratish orqali mahalliy va xorijiy sarmoyalarni jalb qilmoqda, mulkdorlik sektorining kuchli rivojlanishiga erishmoqda.

Kalit so'zlar: Mulkdorlik, tadbirkorlik, ijtimoiy-iqtisodiy mexanizm, taraqqiyot, strategiya, ishbilarmonlik, inson, sarmoya, iste'mol, fan-texnika, izchil iqtisodiy, huquqiy va siyosiy islohotlar.

Kirish. Bugunki kunda O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot strategiyasi qulay ishbilarmonlik va sarmoyaviy muhitni yaratish orqali mahalliy va xorijiy sarmoyalarni jalb qilmoqda, mulkdorlik sektorining kuchli rivojlanishiga erishmoqda. Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, ishlab chiqarilayotgan mahsulot va xizmatlarning yarmidan ko'pi, fan-texnika taraqqiyoti yutuqlarining 80 foizi, ochilgan har 3 ta ish o'rinining har 2 tasi shu sohaga tegishli. Shu bilan birga, kichik va o'rta korxonalar o'z vaziyatidagi o'zgarishlarga nisbatan sezgir bo'lganligi sababli, ular bozor konyunkturasining o'zgarishiga tezda javob berishlari va ishlab chiqarish va iste'mol sohasidagi tegishli bo'shliqlarni to'liqroq va o'z vaqtida to'ldirishlari mumkin. Bundan tashqari, kichik va o'rta mulkdorlik va tadbirkorlik jamiyat uchun zarur barqarorlikni ta'minlab, o'rta sinf shakllanishining asosi bo'lib, mamlakatimizda demokratik yo'naltirilgan, izchil iqtisodiy, huquqiy va siyosiy islohotlarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlamogda.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Bugungi kunda mulkdorlik va tadbirkorlik fa

o'shish uchun zarur huquqiy asoslar shakllantirildi. Shu nuqtai nazardan, jarayonning huquqiy ta'minlanishida asosiy rol o'ynaydigan O'zbekiston Respublikasida davlat mulkini xususiyalashtirish davlat dasturlarini qabul qilish alohida ahamiyatga ega bo'ldi.

Mulkdorlik va tadbirkorlikni rivojlantirish sohasida qabul qilingan davlat dasturlari ushbu sohani rivojlantirishda alohida o'rin tutib, kichik va o'rta mulkdorlik va tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha davlat siyosatini O'zbekiston davlati iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylantirdi. Mazkur Davlat dasturlari doirasida iqtisodiyot va mulkdorlik va tadbirkorlikni tartibga solishda muhim o'zgarishlar amalga oshirilib, tadbirkorlarga davlat tomonidan moliyaviy yordam ko'rsatish tizimi shakllantirildi.

Yirik kompaniyalar mamlakatning ilmiy-texnikaviy rivojlanish darajasi va ishlab chiqarish salohiyatini ta'minlash, kichik va o'rta korxonalar mulkdorlik va tadbirkorlik hayotining asosiy shakli sifatida mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligi va rivojlanishini ta'minlaydi. Biroq so'nggi yillarda mamlakat iqtisodiyotida kichik va o'rta biznesning roli oshganiga qaramay, vaziyat kutilgan darajadan yiroq ekani qayd etiladi. Ta'kidlash joizki, mamlakatimizda kichik biznes subyektlarining o'rtacha mahsuloti yalpi ichki mahsulotga nisbatan 6 foizdan kam. Biroq, bu mamlakat kichik va o'rtamulkdorlik va tadbirkorlikni ham huquqiy, ham iqtisodiy nuqtai nazardan rivojlantirishga qaratilgan muhim qadamlar qo'yilmoqda. Bunga misol tariqasida turli tolali dasturlar soni, qonunlar va boshqa normativ hujjatlarni keltirish mumkin.

Mamlakatning ish haqi bozori shakllanayotgan zamonaviy davrda kichik va o'rta biznes sektorini yaratish va rivojlantirish shaharning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida juda muhim rol o'ynaydi. Kichik va o'rta mulkdorlik va tadbirkorlikni himoya qilish orqali davlat o'rta sinfning shakllanishiga imkoniyat yaratadi. Bundan tashqari, kichik va o'rta biznes faoliyatining keng doirasi byudjetni to'ldirishning doimiy shakli hisoblanadi.

Shu bilan birga, shuni ta'kidlash kerakki, iqtisodiyotni qayta qurish zarurati xolisona mamlakat fuqarolarining juda katta qismi mulkdorlik va tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanishiga olib keladi. Davlat kichik va o'rta korxonalarni oqilona va barqaror tarzda himoya qilishi kerak. Chunki bular yangi ish o'rinlari yaratilishiga, ishsizlik darajasining kamayishiga, ijtimoiy keskinlikning barham topishiga olib keladi.

Bularning barchasi hisobga olinib, mamlakatimizda kichik va o'rta mulkdorlik va tadbirkorlikni rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. "O'zbekiston Respublikasida kichik va o'rta biznesni rivojlantirish davlat dasturi"da nazarda tutilgan vazifalar bajarildi, deyish mumkin. Bu bilan mamlakatimizda kichik va o'rta mulkdorlik va tadbirkorlikning huquqiy asoslari ishlab chiqilib, mulkdorlik va tadbirkorlik faoliyati tartibga solinmoqda. Bu juda muhim bo'ldi. Kichik va o'rta mulkdorlik va tadbirkorlikni moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini shakllantirish, tadbirkorlar uchun soliq yukini kamaytirish, soliq tizimining rag'batlantiruvchi rolini kuchaytirish bo'yicha zarur chora-tadbirlar amalga oshirildi. Tadbirkorlar huquqlari va mulkdorlarning qonuniy huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini shakllantirish masalasi puxtalik bilan ko'rib chiqildi. Mulkdorlik va tadbirkorlik faoliyatiga noqonuniy aralashuvlarning oldini olish, jimjimador tekshiruvlarga barham berish maqsadida "qo'llanma"ni joriy etish yo'lga qo'yildi.

mulkdorlik va tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha tadqiqotlarni tashkil etish va boshqalar.

Bularning barchasi mulkdorlik va tadbirkorlikning holati, bu davrda qo'llanilayotgan iqtisodiy mexanizmlar, turli mamlakatlar tajribasiga ko'ra mulkdorlik va tadbirkorlik holatining turli yo'nalishlarini izohlash uchun asoslar mavjudligidan dalolat beradi. Ana shu asoslar O'zbekiston Respublikasida mulkdorlik va tadbirkorlikni rivojlantirishning

zamonaviy holati va uni boshqarishning kompleks tahlili ushbu murakkab iqtisodiy tizimning o'zgarishi, hozirgi vaqtda mavjud institutsional muammolar haqida tasavvurni shakllantiradi, albatta. O'z navbatida bu, Respublikamizda mulkdorlik va tadbirkorlikni rivojlantirishning zamonaviy ijtimoiy-falsafiy va kompleks tahlili, mulkdorlik va tadbirkorlikni rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari va uni rivojlantirishning bugungi kundagi yo'nalishlarini o'rganish imkonini beradi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2024. – B. 56.
2. «O'zbekiston Respublikasida mulkchilik to'g'risida» O'zbekiston Respublikasining Qonuni. - Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 21.04.2021 y., 03/21/683/0375-son; 25.10.2023 y., 03/23/871/0797-son); - <https://lex.uz>.
3. Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida O'RQ-328-son O'zbekiston respublikasi qonuni. -<https://lex.uz>.
4. "Nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyati kafolatlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni // <https://lex.uz/docs/1101278>.
5. "Fuqarolarning huquqlari va erkinliklarini buzadigan xatti-harakatlar va qarorlar ustidan sudga shikoyat qilish to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasi qonuni. <https://lex.uz/docs/116757>.
6. Mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasi. –Toshkent: O'zbekiston NMIU, 2010.
7. «Har bir oila-tadbikor» dasturini amalga oshirish to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 7 iyundagi PQ-3777 sonli qarori. <https://lex.uz/docs/3772869>.